

Retroroman (15)

A venit și vremea Guvernului Tăriceanu, în cercetarea românească!... Dacă, până atunci, politicile în domeniu erau de genul, *declarăm că facem cercetare aplicativă și facem orice altceva*, asta în timp ce în denumirea ministerului sau autorității naționale coordonatoare era scris clar cuvântul „*tehnologie*”, noul guvern a decis să-l scoată din titulatura oricărei structuri guvernamentale, pentru a nu crea așteptări din partea românilor și obligații față de Uniunea Europeană. Măcar era mai franc!... Ceilalți spuneau că fac tehnologie, dar n-o susțineau deloc, *eroare administrativă*, în timp ce noii veniți la conducerea țării și-au asumat decizia de a nu finanța cercetarea tehnologică, singura care ar fi putut avea anumite efecte economice, *eroare politică*. Cea au pus în loc? *Excelența!!!*... Nu cred că a mai fost pe lume un guvern care să investească atât în promovarea excelenței. Asta da marketing!...

Noul șef al *Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică (ANCS)*, așa se chema structura guvernamentală însărcinată cu administrarea cercetării, care continua greșeala de a se afla în cadrul Ministerului Învățământului, hotărâse ca toți banii din bugetul instituției, destinați finanțării de proiecte, să-i aloce unui singur program „*Cercetare de excelență*” (CEEX). În situația de atunci a României aceasta se potrivea precum chelului tichia de mărgăritar, conform unui proverb românesc.

Domnul Anton ANTON, că despre dânsul este vorba, profesor universitar, inginer constructor, care ulterior a fost și ministrul învățământului vreo lună, și ministrul energiei cam un an, avea din naștere pornirea să gândească în termenii excelenței, fiind fiul academicianului Ioan ANTON, președinte interimar al Academiei Române într-o perioadă. Doar că cei fiul și tatăl au activat în epoci total diferite pentru țară.

În perioada comunistă academicienii, profesorii universitari, cercetătorii, chiar erau implicați în economie (este și cazul lui Ioan ANTON), dar își manifestau și excelența pe lângă aceasta. Excelența lor a fost bine receptată de popor, până la politizarea instituțiilor academice de către soții Ceaușescu.

Programul CEEX, pe lângă cusurul bagatelizării procesului de evaluare venit de la guvernele precedente, mai adăuga unul, punerea în aceeași oală a tuturor tipurilor și domeniilor de cercetare: fundamentală, aplicativă, formativă, precompetitivă etc., din matematică, fizica, chimie, biologie, din toate sectoarele tehnice, agricultură, silvicultură, pescuit, sănătate, economie, din științele umaniste etc. Avea loc o singură competiție pe an și se făcea un singur clasament uriaș, singurul criteriu al departajării fiind media notelor celor trei evaluatori pe fiecare proiect. Evaluatorii erau tot cercetători din domeniul respectiv, adică se păstra ideea „*eu centrez, eu dau cu capul*” pe care am mai discutat-o anterior. La un proiect te evaluam eu pe tine, la altul, mă evaluai tu pe mine, evident, fiecare cu „maximum de obiectivitate”!!!...

Proiectele admise erau cele care figurau în prima parte a clasamentului, până se ajungea la limita bugetului alocat.

Era, practic, o invitație la aranjamente. Cercetătorii sunt oameni inteligenți și au sesizat ușor limitele mecanismului, totul rămânând la latitudinea bunului simț, care în perioade de criză mai scade. Dacă evaluatorii cercetători, uitând de obiectivitate, stabileau să dea note maxime la toate proiectele din domeniul lor, evident că acestea erau mai bine plasate în clasamentul final, unic pentru toate domeniile. Au apelat la această stratagemă cei din domeniile fizică și sănătate, ale căror procente de succes s-au situat la peste 95%, media totală fiind de câteva ori mai mică. Cred că era o perioadă în care ar fi trebuit să se discute mult mai mult de responsabilitate decât de excelență.

Este adevărat că academicienii, profesorii universitari, cercetătorii sunt, sau ar trebui să fie, exponenții excelenței, dar doar dacă se păstrează o corectitudine a criteriilor de selecție și promovare a acestora, dacă nu, se adaugă la multitudinea formelor fără fond care grevează societatea românească contemporană.

În perioada de început a deceniului al șaselea din secolul trecut, când societatea americană se confrunta cu o perioadă de contestări și tineretul nu mai avea încredere în nimic din ce li se oferea, nu mai credeau în nimeni, inclusiv în profesori, *Richard Feynman* (ulterior, laureat al Premiului Nobel pentru fizică, în anul 1965) a găsit o metodă prin care i-a readus pe studenți pe băncile amfiteatrelor. Acest mare pedagog, dar și un caracter liber, excentric, care pe lângă fizician mai era muzician și scriitor etc., preda studenților fizica, și nu numai, ca și cum ar fi reinventat-o de fiecare dată, atunci în fața lor. Era convins că a descoperit o nouă metodă de predare. Se dovedea a fi una eficientă, ținând cont de perioada prin care treceau, de momentele de căutări și de redefiniri, ce îi făceau refractari la multe din modelele care li se ofereau.

A fost singura dată când Premiul Nobel a fost acordat pentru o metodă de predare și nu pentru rezolvarea unei probleme de fond din fizică. Este un exemplu când excelența manifestată a condus la rezultate concrete.

Excelența o dă Dumnezeu și se păstrează dacă nu faci compromisuri cu puternicii vremurilor în care trăiești și nu cobori în derizoriu. Ea nu se capătă printr-o procedură, ci se transmite prin har, cu o condiție, să o ai.

Sunt exemple notorii de excelențe în istoria României, din domeniile academic și universitar. Despre Spiru Haret, de exemplu, se știa că nu răspundea unei convocări regale, dacă se suprapunea cu orele când avea curs. Cunoscut cazuri actuale în care frunțași ai liceelor s-au înscris la anumite facultăți doar din motivul că acolo predă renumiții profesori X, Y sau Z. Nu au întâlnit pe niciunul dintre aceștia pe tot parcursul studiilor, în locul acestora venind diverși înlocuitori de nivel inferior.

Nae Ionescu, lăsând istoriei să judece în timp diverse laturi ale activității sale politice, prin "*trăirismul*" său în predarea filozofiei, anterior celui al lui Richard Feynman din fizică, a reușit să pună bazele unei școli care cuprinde pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, sau chiar pe Grigore Moisil, prin intermediul lui Octav Onicescu. Și dacă tot a venit vorba de Grigore

Moisil, a cărui splendoare a gândirii au prins-o și cei din generația noastră, avem azi vreun exemplu similar?

Coborârea în derizoriu este specialitatea multor "excelențe" de azi. Îmi amintesc când, fiind în conducerea Camerei de Comerț și Industrie a României, aveam de fiecare dată la schimbarea guvernelor discuții oficiale cu noii miniștri pentru a găsi căi de colaborare a lor cu mediul de afaceri. Unul dintre miniștri învățământului, de altfel plin de pretenții academice, în loc de o analiză de fond a situației, nu mai prididea cu prezentarea cu lux de amănunte a firmei sale de papetărie care reușise marea performanță de a fi premiată cu locul trei pe ramură la Topul județean al firmelor.

A crede că risipind bugetul cercetării unei țări pentru promovarea excelenței unora care n-o au este ceva bun, este o mare eroare. Aceasta devine și mai mare ținând cont și de faptul că ar fi fost o bună oportunitate pentru relansarea rolului cercetării aplicative în economie, având în vedere că în acei ani a fost alocat cel mai mare buget pentru cercetare din perioada de după 1989. Se zicea că între Anton ANTON și Călin Constantin **Anton** Popescu-Tăriceanu ar exista o relație de cumetrie! Măcar dacă ar fi folosit la ceva!...

Dușmanii cercetării aplicative autohtone, proveniți din cercurile interesate (importatorii și firmele multinaționale, care vor să-și promoveze propriile produse, și agenții imobiliari, care vor să ia clădirile și terenurile institutelor) au speculat momentul, comentând că cercetarea românească nu a fost în stare de nimic nici măcar când i se alocase un buget corespunzător.

Această stare de fapt, când dictatura politică din cercetare a fost înlocuită cu dictatura unor proceduri neadecvate necesităților, a condus la apariția unor "savanți de carton", nebazați pe nimic solid și care nu lasă nimic în urma lor.

Unde sunt savanții reali, de tipul: *Horia Hulubei*, creatorul Școlii de fizică aplicativă de la Măgurele, *Grigore Moisil*, creatorul Școlii românești de logică aplicată, *Constantin Arseni*, părintele neurochirurgiei românești moderne, *Ion Purica*, părintele Programului nuclear românesc, *Marius Peculea*, părintele Programului de apă grea, *Remus Răduleț*, părintele electrotehnicii românești moderne etc.???

Speram ca inițiativa de la IFIN în domeniul laserilor, singura remarcabilă în ultima perioadă, să nu se împotmolească în mlaștina în care am intrat cu toții, unii fiind chiar mulțumiți că democrația de tip nou din România nu este propice dezvoltării unei activități de vârf precum cercetarea. Sunt în așteptarea rezultatelor!...